

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Αρχαιολογία του τοπίου: Θεωρητικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις

Ενότητα 1.1: Εισαγωγή - Το τοπίο ως έννοια και η
αρχαιολογική επιστήμη

Γιώργος Βαβουρανάκης
Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Εισαγωγή

Το τοπίο ως έννοια και η αρχαιολογική
επιστήμη

Η αρχαιολογία του τοπίου

- Χώρος και τόπος
- Κλίμακα αρχαιολογικής ανάλυσης
- Τοπογραφία
- Σύγκριση θέσεων
- Γεωμορφολογία
- Οικονομία
- Τέχνη
- Φιλοσοφικές προσεγγίσεις

1

Η λέξη «τοπίο»

Λεξικό Μπαμπινιώτη

- Μεσαιωνική λέξη
- Φυσικός χώρος
- Αντικείμενο θέασης
- Αισθητικής απόλαυσης
- Κατάσταση πραγμάτων
- Σκηνικό
- Από τη λέξη «τόπος»

2

Μονή Δαφνίου

Μεσαιωνικά τοπία

- Απεικονίσεις αγροτικών εργασιών
- Επιβεβαίωση κυριαρχίας φεουδάρχη
- «Διαφήμιση» κυριαρχίας φεουδάρχη
- Αγροτικές σκηνές
- Υποκείμενο και αντικείμενο

3

Les Très Riches Heures du
Duc de Berry (1412-1416)

Landscape

- Τέλη 16ου
- Landschap - Landschaft
- Φλαμανδική ζωγραφική
- Αγροτικές σκηνές
- Κοινωνικό υπόβαθρο
- «γεωτεμάχιο»
- Ανθρώπινη παρουσία
- Υποκείμενο και αντικείμενο

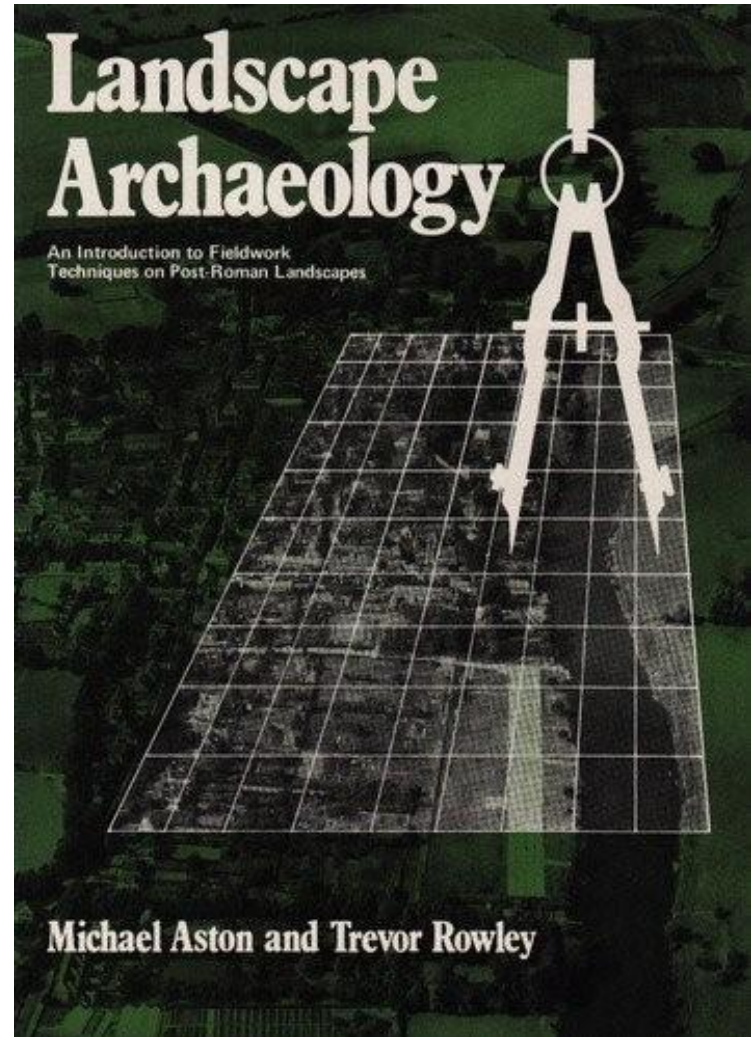
P. Bruegel, Θεριστές (1565)

4

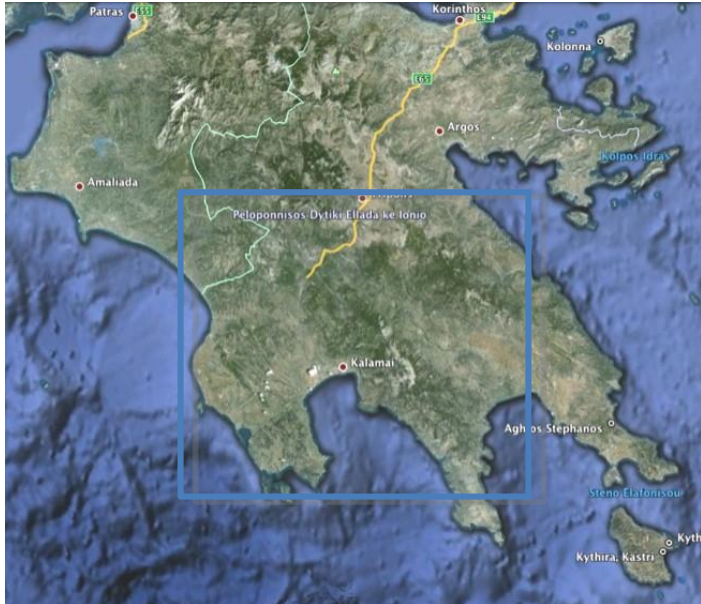
Η αρχαιολογία του τοπίου

Aston, M., and Rowley, T. 1974

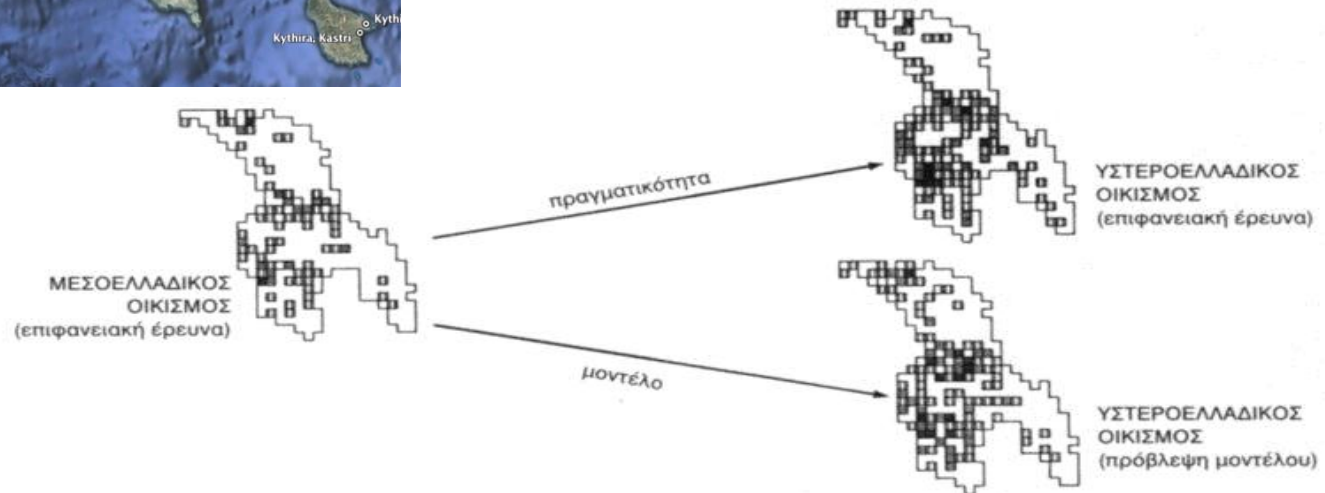
Landscape Archaeology: An Introduction to Fieldwork Techniques on Post-Roman Landscapes, Newton Abbot.

Αμερικανική έρευνα επιφανείας στη Μεσσηνία

6

7

Ανακτορική Κρήτη

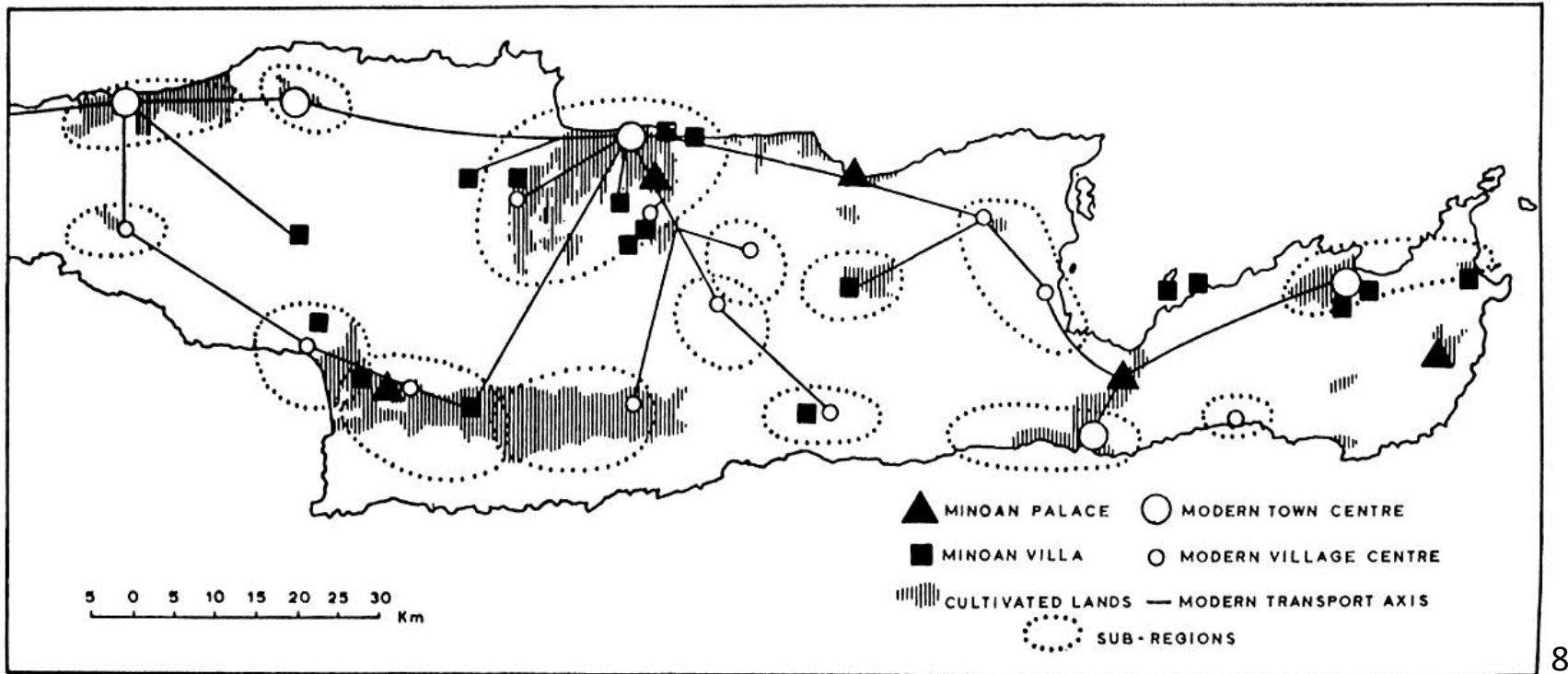

Fig. 14.14 Settlement hierarchy in prehistoric and modern Crete. The Late Minoan distribution of palaces and villas compares strikingly with that of modern towns and village centres. (The numerous smaller prehistoric sites, and modern small villages are omitted.) Both relate logically to sub-regions and to cultivable land (see notes to the figures).

Renfrew, C. 1972, *The Emergence of Civilisation*, London

Αρχαιολογία «εκτός θέσης»

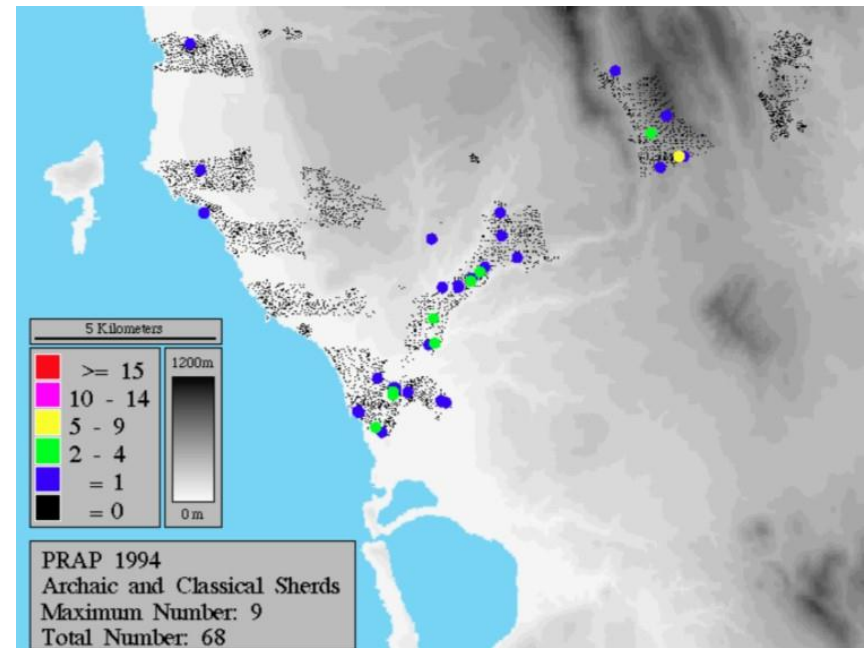
PRAP Small Finds Database

Go to: home - site gazetteer - pottery database - small finds database - image database

IMPORTANT NOTICE: Most of the records in the PRAP Small Finds Database have not been edited since initial data entry in the field. They are provided as a courtesy to the archaeological community and should not be taken as definitive.

ID	General Material	Specific Material	General Form	Specific Form	Start/End Period	Site
SF0005	Clay	Fine Clay	Weight	Spindle Whorl	LH3-LH3	Offsite
SF0001	Clay	Fine Clay	Weight	Spindle Whorl	LH3-LH3	B02
SF0004	Glass		Vessel	Closed Shape	Byz-Mod	B02
SF0002	Glass		Vessel	Closed Shape	R-R	B02
SF0003	Glass		Vessel	Closed Shape	R-Byz	Offsite
SF0006	Clay	Fine Clay	Weight	Spindle Whorl	LH3-LH3	Offsite
SF0018	Clay	Fine Clay	Figurine	Anthropomorphic	LH3A-LH3B	I01
SF0020	Clay		Slag/Ore		-	I01
SF0037A-B	Metal		Slag/Ore		-	I04
SF0026	Any Site			Closed Shape	EMod-EMod	C04
SF0039	Offsite			Bement Window Glass	Historic-Historic	I04
SF0036	A01 Metamorfofi - Ayios Konstadinos (1)				-	I04
SF0027	A02 Metaxada - Kalopsana (1)		Artifact		Unkn-Unkn	C04
SF0028	A03 Metaxada - Kalopsana (3)		Artifact	Coin	Turk-Ven	B01
SF0029	A04 Metamorfofi - Skarminga		Artifact	Coin	-	I04
SF0030	A05 Metaxada - Kalopsana (2)		Artifact	Coin	-	I04
SF0031	A06 Metamorfofi - Ayios Konstadinos (2)				MR-MR	I04
SF0032	B01 Hora - Kalianesi				MR-MR	C01
SF0033	B02 Hora - Kavalaria				R-R	C01
SF0034	B04 Hora - Zoodohos Piyi (2)				-	C01
SF0063	B05 Hora - Palace of Nestor Chamber Tombs				Byz-Mod	Offsite
SF0040	B06 Koryfasio - Pisaski				-	I04
SF0041	B07 Hora - Palace of Nestor Lower Town				-	I04
SF0042	B08 Hora - Triandafyllies				-	I04
SF0043	C01 Tragana - Alafinorema				Byz-Mod	I04
SF0044	C02 Tragana - Aladina		Bement Window Glass		R-R	Offsite
SF0045	C03 Tragana - Voroulia			Millstone/Quern	Hell-Hell	B05
SF0045	C04 Tragana - Hasanaga					
SF0045	C05 Hora - Kato Englianos					

9

10

Off-site archaeology

Η κοινωνική διάσταση του τοπίου

Γενικές αλλαγές

- Μετα-αποικιακή ωρίμανση
- Μετα-επαναστατική ωρίμανση
- Κλιματική αλλαγή
- Ενεργειακή κρίση
- Μεγάλα έργα

Αρχαιολογικές αλλαγές

- Αρχαιολογία και κοινό
- Ντόπιες κοινότητες
- Έμφαση στις κοινωνικές σχέσεις
- Διαχείριση πολιτιστικής κληρονομιάς
- Αλλαγές στις σωστικές ανασκαφές

Η «ιθαγενής» προσέγγιση του τοπίου

- Οι μη δυτικές νοηματοδοτήσεις
- Ο ρευστός χρόνος και ο ρευστός τόπος των Αβορίγινων
- Η ονοματοδοσία των Απάτσι
- Η προ του Διαφωτισμού αντίληψη του τόπου
- Η σημασία της πολιτισμικής νοηματοδότησης

11

Η αρχαιολογία του τοπίου σήμερα

- Συνδυασμός θετικιστικών και φαινομενολογικών μεθόδων
- Συνδυασμός ανασύνθεσης και ερμηνείας
- Έρευνες επιφανείας με φαινομενολογικά ερωτήματα
- Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφόρησης
- Εικονογραφία και τέχνη
- Το τοπίο ως «ευρετικό» πλαίσιο

Term	Google	ninemsn
historical archaeology	c.609,000	44,511
classical archaeology	c.400,000	46,998
industrial archaeology	c.386,000	48,813
prehistoric archaeology	c.183,000	28,829
environmental archaeology	c.133,000	18,977
landscape archaeology	c.125,000	25,172
marine archaeology	c.114,000	18,057
ethnoarchaeology/ ethno-archaeology	c.105,610	15,820
social archaeology	c.72,800	7,399
new archaeology	c.65,700	13,410
community archaeology	c.47,900	6,952
cognitive archaeology	c.27,600	3,810
processual archaeology	c.23,400	3,469
settlement archaeology	c.22,500	2,648
theoretical archaeology	c.20,900	6,669
gender archaeology	c.13,900	3,307
indigenous archaeology	c.12,100	1,805
colonial archaeology	c.10,200	1,186
postprocessual/ post-processual archaeology	c.10,944	1,057
Darwinian archaeology	c.5,260	219
behavioural/behavioral archaeology	c.1,095	400
ecological archaeology	c.752	244
symbolic archaeology	c.458	122
postcolonial/post-colonial archaeology	c.190	92
total archaeology	c.157	85
postmodern/post-modern archaeology	c.139	127

Τι είναι το τοπίο;

- Εννοιολογικό πλαίσιο εξέτασης παρελθόντος
- Από το πώς ζουν οι άνθρωποι ΕΠΑΝΩ στο τοπίο στο πώς ζουν ΜΕΣΑ στο τοπίο
- Οντολογία, αντίληψη και πράξη
- Αρχαιολογία του τόπου
- Οπτική και πρακτική αντίληψη του τόπου
- Σχέσεις εξουσίας
- Σχέσεις φύλου
- Ο «εντοπισμός» των κοινωνικών σχέσεων
- Η «ενσωμάτωση» των αξιών

μέσο και αποτέλεσμα της ανθρώπινης δράσης

Τέλος

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση διαθέσιμη εδώ <http://eclass.uoa.gr/courses/ARCH366/>

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Γιώργος Βαβουρανάκης 2015. Γιώργος Βαβουρανάκης. «Αρχαιολογία του τοπίου: θεωρητικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις. Ενότητα 1.1 : Εισαγωγή - Το τοπίο ως έννοια και η αρχαιολογική επιστήμη». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://opencourses.uoa.gr/courses/ARCH11/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/2)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: Spring fresco, from Akrotiri, Greece. Public domain.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fresque_du_printemps,_Akrotiri,_Gr%C3%A8ce.jpg

Εικόνα 2: Η γέννηση του Χριστού, τοιχογραφία από τη Μονή Δαφνίου. Public domain. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gennisi-dafni.jpg>

Εικόνα 3: Très Riches Heures du duc de Berry Folio 6, verso: June. Public domain. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Les_Tr%C3%A8s_Riches_Heures_du_duc_de_Berry_juin.jpg

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/2)

Εικόνα 4: The Harvesters. Public domain.

[https://en.wikipedia.org/wiki/File:Pieter Bruegel the Elder- The Harvesters - Google Art Project.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Pieter_Bruegel_the_Elder-_The_Harvesters_-_Google_Art_Project.jpg)

Εικόνα 5: Aston, M., and Rowley, T. 1974 Landscape Archaeology: An Introduction to Fieldwork Techniques on Post-Roman Landscapes, Newton Abbot. Εξώφυλλο βιβλίου. Copyrighted.

Εικόνες 6-7: Αμερικανική έρευνα επιφανείας στη Μεσσηνία. Copyrighted.

Εικόνα 8: Renfrew, A.C., 1972, The Emergence of Civilisation: The Cyclades and the Aegean in The Third Millennium BC, London. Copyrighted.

Εικόνες 9-10: Off site archaeology. PRAP database. Copyrighted.

Εικόνα 11: Copyrighted.

